

Ma mage khoavan a haus vor an Euro

Bazza hãm auzgevuntet zoa azta di laüt khearn bodrømm in lânt

Prima il piccolo comune di Gangi in provincia di Palermo, poi la cittadina di Borgomezzavalle in Piemonte: due comunità in cui, per combattere lo spopolamento montano, alcune case sono state messe in vendita alla cifra simbolica di 1€. Ora, grazie al progetto, i due piccoli borghi stanno tornando ad essere fiorenti. A Gangi in particolare la vendita di immobili ceduti per essere restaurati e riqualificati ha già superato le 200 unità, con una lista d'attesa di oltre 3.000 persone. Non è il Comune a regalare

le case, ma i privati. L'amministrazione fa infatti solo da tramite. Tutti coloro che posseggono immobili e proprietà sul territorio e non sono disposti ad affrontare le necessarie spese per la messa in sicurezza e ristrutturazione, sono invitati a partecipare al progetto in modo che queste strutture altrimenti abbandonate vengano riqualificate. Lo status della località consente inoltre ai cittadini di godere di agevolazioni fiscali, come tasse ridotte e incentivi per chi apre partita iva o mette al mondo un figlio.

'Z lânt vo Gangi, in di Provintz vo Palèrmo



Zboa khlummane lentla, ummaz nidar züntrest in Beleschlânt, daz ândar anvétze au zöbrest nâmp dar Skuizzera, hãm auzgevuntet eppaz gântz schümme zoa azta di laüt khearn bodrømm zo leba sèmm: dar Kamòu, pittnândar pinn privètt boda hãm a haus boda iz nâ arzovalla, hãm detzidart zo vorkoavase vor an Euro. Berdase bart khoavan bart hãm zait zboa djar zo legase apóst un zo khemmada drinnzoleba. Khött asó parirtz eppaz gântz strâmbat, ma di laüt boda hãm sa gekhoaft a haus soin 200 un

sinamài 3000 soinse nâ zo paita. Nètt lai belese, ma taütsche, inglèsan un meriké o boda bölln a haus in Beleschlânt vor di fèrie. Eppaz asó magatmaz tüan atz Lusérn o furse, boda vil haüsar soin gespèrt sidar djardar un djardar. Afta gântz Zimbar Hoachebene defätti soinda vil duple haüsar boda sidar vil zait khemmen neméar genützt: di lükhar soin quàse hërta zuar, di liachtar züntnse â hërta mindar un - azpe aniaglaz haus - di arbatn un 'z gèlt zo halta gradiâu dise quartiarn soin hërta mearar. A soluzióng hattmase

furse sa gevuntet: "Piu affitti, piu profitti" iz dar slögan boda hatt zornirt di APT Alpe Cimbra pittnândar pinn Toalkamòu vodar Zimbar Hoachebene zo traga vür an nâung prodjekt, boda böllat süachan auzzopezzra disa situatzióng von haüsar vor turistn boda soin hërta zuar. Disa iniziativa hatt in zil zo pinta panândar alle di lern quartiarn, un zo gebase zo zis in laüt boda süachan aft internèt. "Bar gloamda starch in disan prodjekt - khütta dar Michael Rech vodar APT - umbrómm 'z iz da earst bötta boda khinnt gitrahk vür eppaz vo asó groaz. Bar hãm gisüacht zo ziaga züar alle di padrü von duppln haüsar vo Folgräit, Lavròu un Lusérn umbrómm bar hãm gizelt ke di lern pettar in dise quartiarn soin mearar baz zentausankh. Bar hãm mengl vo dise plètz un mochan vorstian bia zo nützase pezzar in di djar boda bartn khemmen". Eppaz asó iz khennst sa gitrahk vür in Val di Sole, boda an agentzia hatt augilekk an sito boda vorkhoaft un gitt zo zis alle di haüsar zuar vo a bolta pizzle zait. Dar sito iz gischribet in meararne zungen, zoa zo giana inkeng in sellnen boda nètt ren beles. Hintar disan portál soinda o a par laüt boda arbatn zo helva in padrü von haüsar zo stiana nâ in kartn boda soin mengl.

AvT

Istituto Cimbro
Kulturinstitut Lusérn
Tel. 0464-78.96.45
info@kil.lusern.it
www.istitutocimbro.it



Dar balt hatt di oarn

Di zboa baibar soinse augehaltet nidar untar in Fontanù, in di Vesandar. Inar bötta di zumma hatt gemocht soin groaz, 'z tabrach hatt gemocht auzkhemmen, un asó pinn prosäkk un di kalandia hãmsa ägevãnk in stikhl vadjü, auzoriva zöbrest dar Longalaita in di tendla na roatling. Aromài in bege hãmsen gekhent, umbrómm verte di butàda vo brigälde, dar markò von sbemm, dar Pertile vo Slege, a par zumman roate hattzen hërta ägeschafft zoa abezogebase affon merkà vo Tria. Gianante au daz alt baibe hatt seguitart auzokontàra, bia dar balt iz gebèkslt, bal 'z iz no gest impiãnto. 'Z hatt gedénkht in Pòl vodar Tolpa pitt gântze gestekhate zumman brisan, un sovl ândre. Augerift, halbe dartrunkht von tau inn pan sell mörbiate gerstegras, hãmsa ägevãnk auzolesa di khlumman roatling. Peng an baitan trötzo gemacht von schin von tratör, sèmm bodase kraützarn di konfn vo kamòidar vo Leve, Lusérn, San Piaro hattma vorstãnt ke da soin nãgest zo hakha 'z gehültz. Ma in sell tage allz in balt iz gest stille. Asó lachante, daz alt baibe hatt gedenkht ke di djungen diarnen soin hërta gânt panândar na sbemm, umbrómm ma boazt nia inn pa balt bemdo bokhenst. Un darzûar, sin azta nètt khint dar takh, dar balt macht di vort, allz parirt ke 'z mövartze, allz krèkhet. Si hatt kontart ke inar bötta hattze gehòart soi sbestar, di Ida, boda hatt hergehokhet un di Biãnka affon herhildar hattar respündart vodar ândar sait von tal un disa, ke 'z iz gest a groaeze baibe pinnar starcha votze, hatt augemachtvãngen in pòasbéata in a drai mænner boda von schrakh soin inkãnt. Allz ditza gekhöda hatt gelekk da djung untarãndar. Hettatzez nia khött! Da djung pinn sbãntz von oage hatt gesekk ummadar bodase iz gezoget hintar in tesan vonar vãucht. - „Ma alóra iz bar ke dar balt hatt di oarn, un darzûar di oang o!“ - Laise, laise hattze gesekk di nas un a par roate bëffla boda soin gespizart un, zo rivaz sèmm, disar da hatt gehatt insinamài roatz har. Dar iz sèmm gestãnt a bolta pizzle zo lüsna, ena zo machase vürsnen. Alle drai soin darhózzt, baldan an aroplã, furse vodar base von meriké von ândarn pèrng, rümblante, hatt squàse gehakht di spitz von vãuchtn, sovl izzarse gest abegelatt. - „Dar aroplã“ - hattz gehoket daz alt baibe. „Jozzo Maria, bettan schrakh!“ I gloabe, un hãit mage khön, ke dar sell mãnn iz gest lai interesãrt attaz únsar zimbrische geréda. Da gelãichege zimbarzung boden hatt gelirnt soi nono vo Rotz. Dòpo 35 djar, a mãn vo Rotz, est pitt baizan har un a schümmez bolisate snebele hattmar gemacht gedenkht disan fatto. Ma schauge bia khlumma 'z izta di bëlt!



A.G.

Dar asilo atz Lusérn inar bötta

Vor a par bochan pinne gest in platz atz Lusérn un soinda pasàrt di khindar von asilo pinn maistre. Asó izmar khent in sint ke i hebat gimak vorsan moinar zia Maria Nicolussi Moretto (Sãntola), boda vor vil djar iz gest kóchen un a migele tuttofare in asilo, azzemar mage kontàrn a pizzle bia 'z iz gest vor ettlane djar, benn si hatt giarbatet si. Disa iz soi stòrdja:

„I hãn giarbatet in asilo vo Lusérn vor 34 djar. Ägiheft hãnne 'z djar 1954 un hãn augihòart 'z djar '88, balde hãn gihatt 59 djar. Dar asilo izta gest vor 10 mãnat atz djar. Von earstn von martzo fin ka Boinichtn. Pan bintar iz gest zuar, umbrómm asó hãmsa gispart 'z holtz. Ka herbest hãnne gimocht stian au di sibane, zo giana äzünta viar övan pitt holtz: umman boda di khindar soin gânt z'ezza, umman bosa soin gânt zo lirna, umman bosa hãm gispilt un umman in di kuchl. Dar asilo hatt offegitãnt azpe est, circa di 8.00/8.30. I hãn gimocht kochan z'ezza, ribln un haltn sauber in asilo, vtüarn di khindar in apört, bèschan di vürtechla, di trükhanhudarn und di bavãldje, allz a mãn, umbrómm 'z izta gest khummana lavatrice. Per fortuna 'z djar '54, moi earst djar, hãmsa inngizoget 'z bazaar in di haüsar, umbrómm senónda hebatma gimocht gian kan prunn zo nemmaz. Abas dar asilo iz girift di vünve un di khindar soin gânt da huam. Pan summar, abas, hãnne gimocht gian in Bisele, ka moinar zia Maria (zia Alta), zo machanar kompanjia z'slava. Abas pinne gânt in Bisele un mörgas pinne khent palle



bidar in lânt. Dar asilo an earstn iz gest boda iz est dar Kulturinstitut, dòpo, 'z djar '73, saibar gânt alla „Lega“ (nidar in di schual) umbrómm da (in Prünnle) iz gest allz vorprocht un 'z djar '75 saibar gânt in nãuge asilo inn in di Pön, boda hãit izta di botége, sèmm pinne gistãnt fin an lestn. 'Z djar bode hãn gihatt mearar khindar iz gest 'z djar '64, 'z soinda gest 40 khindar un vor dise soinda gest 40 vürtechla, 40 borsétte, 40 trükhanhudarn un 40 bavãldje. In di borsétta di khindar hãm gimocht legn di bavãldja un di earstn djar 'z proat bosa hãm gimocht trang vo da huam. Di lestn djar di khindar hãm ägiheft zo khemma hërta mindar, fin in lest djar bosa soin gest furse achte/zene.“

Azpar pensãrn ke in an stroach soinda gest 40 khindar iz nèt zo gloaba. 'Z iz boll bar ke in di lestn zen djar soinsa nã zo khemma hërta mearar, ma bar mochan hërta haltn guat a mint, ke a lânt ena khindar iz nèt a lânt.

An gruaz, Samuel Pedrazza



Gli elaborati dovranno pervenire all'Istituto Cimbro entro e non oltre il 26 aprile 2019. Per maggiori informazioni si veda il regolamento completo all'indirizzo www.istitutocimbro.it oppure telefonando al tel. 0464 789645

Deutsche Sprachinsel Lusern (Süd-Tirol).



Dise djar atz Lusérn 'z lem iz nètt gest dèstar un di laüt zo maga lem hãmse gemocht randjãrn, tüanante alla dar sòrt. 'Z soinz gest di baibar boda hãm gemocht

zügln di khindar, schikhãnse ka schual, gemen z'ezza un machan alle di ândarn mistiãrn. Di mænner soin gest da huam lai pan

'Z lem dise djar

bintar, umbrómm da hãm hërta gemocht vortgian von lânt z'arbata, perfïn in America, un zerte soin njãnka neméar gekheart bodrømm. Di mearastn, zo maga èzzan öala un trinkhan milch, hãm gehatt di hennen, a khua odar a par a goaz. Balda di khua hatt gekhelbart, hãmsa gezügl 'z khèlple, zoa zo vorkhoavaz, un balda invétze izta gebortet 'z khitzle hãmsaz gehaltet z'ezzaz kan Oastarn. Di altn laüt kontàrn ke, kan Oastarn, balda dar fãff iz pasàrt zo baiga di haüsar, di famildje hãmen gemocht boróatn a zümmale öala un berda hatt gehatt zo toava a khinn, ânka az iz gest arm, hatten gemocht gem a khitzle o. In haus hatta nia gemengt a sbói, di groazan famildje hãmar gemak hãm zboa o.

'Z iz gestãnt in stall pinn ândarn vicharn, ma inn in soi stalótt pinn troge, boma hatt gelekk z'gevèzza. Disan vich hattmen gètt di vanzarótt, azpe khlummane un darskitzate patèttla, ram odar rintn vodar pult: allz daz sell boma hatt vortgedjukht in di khuchl. Di laüt hãm gekoaft ditza sbói ka lãngez un hãmz augevòazart fin di boch vo Sãnta Lutzia. Balsase hãm getòatet, alle di khlumman khindar soin lai gânt z'ezza invéze di gróazarstn hãm gemocht helvan o. Dise djar, di laüt, hãmse nètt lai gemocht khümmarn von geèzza, ma zo bèrma 'z haus o. Di baibar, pan summar, hãm gemocht gian inn pa balt zo boróata 'z holtz un khastnz au gerècht. Da hãmz gelazzt sèmm in gântz summar

un pan bintar, balda dar mãn iz gekheart bodrømm, soinsa gânt pitnândar, an earstn zo tritzla in bege pinn snearoaf un dena pinn slit zo vüaraz da huam. A sbera arbat iz gest da sell zo vüara auz in mist in di èkhar un in di bisan. Dar mist iz khent gelekk drinn in a penn un gezoget pinn slit pan gântzan bisan von lânt. Berda hatt nètt gehatt di khüa, iz gânt zo helva in ândarn un iz khent argezalt pittnan kentarle milch odar an khail khes. Apéna zorgãnt dar snea, hãmsa ägeheft auzotraga di earde in di èkhar pittar tschovér, spetar gehauget un nidar gelekk di patãtn, boda beratn khent gèzzt ka herbest. Dise arme baibar hãm hërta gehatt zo tüana, pan summar hãm hãmsa gemocht machan 'z höbe un süachan di sbemm o. Ânka azza hãm gelebet pitt bintsche un hãm hërta gehatt zo tüana, dise laüt soin gest luste, da hãmen hërta gehólt ummaz pitt den ândar un soinse gehaltet gearn. Asó iz gest 'z lem da atz Lusérn.

Anna N. ...